

Сметаніна Н.В.

*Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого», аспірант кафедри кримінології і
кримінально-виконавчого права*

МЕЖІ ПІЗНАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Проблема злочинності має бути у центрі уваги правової демократичної держави, адже саме злочинність як складний феномен знецінює життя і безпеку кожної людини (які і покликана охороняти правова держава), руйнує економічні, соціальні підвалини нашої держави, її інформаційну безпеку, правовий порядок. У нашому суспільстві злочинність як явище створила власну оболонку життєдіяльності. Думки про те, що злочини вчинялись учора, вони вчиняються сьогодні і будуть вчинятися завтра заперечень уже не викликають. Пророчими здаються слова Ф. Таненбаума, який ще у 1943 році зазначав, що «злочинність вічна так само, як і суспільство.. Чим складніше воно стає, тим важче в ньому індивіду і тим частішими бувають його зриви.» (Фокс В. Введение в криминологию. 1985, с. 19).

За даними Департаменту інформаційних технологій МВС України у 2007 році було зареєстровано 401293 злочинів, у 2008 році - 384424, у 2009 році - 434678, у 2010 році - 500902 і у 2011 році - 515833 злочинів. Отже, починаючи з 2009 року спостерігаємо збільшення динаміки злочинності. Від злочинних посягань у 2007 році загинуло 9800 осіб, у 2008 - 8656 осіб, у 2009 - 6590 осіб, у 2010 - 6077 осіб і у 2011 році - 6426 осіб. Лише за останні п'ять років у нашій державі внаслідок злочинних діянь загинуло 37549 осіб (!).

Подолавши спрощенні уявлення про злочинність, відмовившись від розуміння злочинності як простої сукупності злочинів, розширивши межі (територіальні, національні, ментальні, історичні, часові та інші) та напрямки пізнання злочинності, вивчивши її складові частини (злочинність неповнолітніх, рецидивна, жіноча, професійна та інша злочинність), віднайшовши її витоки досягнемо результатів у практичній діяльності боротьби зі злочинністю.

Злочинність є дзвінком про те, що існує певний конфлікт у суспільстві, негаразди у певній сфері (сферах) суспільного життя. До того ж злочинність це явище, що має значний еволюційний розвиток (Гогель С.К. Курс уголовной политики в связи с уголовной социологией. 2010, с.18 - 21). Як висока температура є явищем хвороби, тобто хвороба сповіщає про себе через високу температуру, вона проявляється через цю температуру, так і злочинність сповіщає про себе, про недоліки у діяльності і захисті державних інститутів через окремі злочини (Философский энциклопедический словарь. 2011, с. 553).

А відомий філософ В.А. Бачинін зазначає, що злочини дозволяють певним категоріям індивідів реалізовувати свої трансгресивні нахили. Злочини випробовують міцність і надійність нормативно-ціннісних структур цивілізації, змушують її постійно займатися зміцненням своїх підвалин, підтримувати у стані готовності засоби стримування і блокування деструктивного напору кримінального середовища. Особа злочинця зображує хибні і трагічні шляхи вирішення існуючих протиріч соціально-історичного процесу (Бачинин В.А. Философия права. 2002, с. 331 - 333). Існує також думка про зв'язок злочинності і віктимності. Злочинність і віктимність виступають своєрідними формами адаптації процесу девіантності

до процесу змін соціальної структури (Туляков В.А. Ви- ктимология (социальные и криминологические проблемы). 2000, с. 254). Виникає питання і про межі злочинного потенціалу особи у механізмі розвитку злочинного посягання.

При дослідженні проблеми злочинності слід враховувати, що феномен злочинності дуже тісно пов'язаний з механізмом криміналізації. Злочинність можна розглядати як породження даного механізму. Вона є оціночною оболонкою, яка наповнюється реальними суспільно небезпечними діями (Иншаков С.М. Исследование преступности. Проблемы методики и методологии. 2012, с. 302 - 311).

Проте основним завданням у визначенні меж пізнання злочинності є розробка поняття злочинності, що відповідає сучасному розвитку кримінологічної науки. Для цього необхідно визначити термін «поняття» та процес його утворення.

Поняття - 1) Спосіб розуміння та абстрактного уявлення результатів пізнання певної предметної галузі через усвідомлення істотних характеристик її об'єктів. 2) Форма мислення, що характеризує відображення закономірних відношень та властивостей об'єктів у вигляді думки про їхні загальні та специфічні ознаки. Утворення поняття - складний процес, у якому застосовують такі засоби пізнання, як порівняння, аналіз і синтез, абстрагування, ідеалізація, узагальнення, умовиводи. Поняття є суперечливими за своєю природою. Оскільки поняття абстрактні, створюється видимість відходу мислення в понятті від дійсності. Насправді поняття, відображаючи сутність, поглиблюють знання людини про навколишню дійсність. Поняття є засобом пізнання істини (Філософський енциклопедичний словник. 2002, с. 497 - 498).

Професор В.В. Голина наголошує у своїх працях, що злочинність - вихідне, базове поняття, і той, хто її досліджує, зобов'язаний вирішити найважливіше концептуальне питання про її розуміння. Відмінності в останньому історично зумовили і продовжують зумовлювати методологічний підхід учених до вивчення й осмислення кримінальної реальності, тобто злочину і злочинності (Голина В.В. Преступность: многообразие понятий и предметная сущность явления. 2009, с. 324 - 325).

Пропонуємо таке визначення поняття злочинності: злочинність - це кримінальна практика людей, що проявляється як явище у виді множинності злочинів і осіб, котрі їх вчинили, і яка підлягає кількісно-якісній інтерпретації (кримінологічному виміру).

Визначення поняття злочинності через категорію практика дозволить реалізувати в кримінології соціально-антропологічний метод, адже практика (від грецької *praxis*) - це дія, діяльність, діяльне життя, досвід (Философский энциклопедический словарь. 2011, с. 361).

Поняття злочинності, класифікація проявів злочинності, створення сучасної інформаційної моделі буде вимагати оновленого методологічного обґрунтування, формування підходів до розуміння наукового знання, істини в праві та реалізації теоретичних положень у практичній діяльності. Вирішення зазначених завдань у кримінологічній науці вбачається можливим і необхідним. Але на цьому шляху надзвичайно важливо не заміняти поняття власного буття злочинності поняттям кримінального потенціалу особи злочинця.